

Voor het vertrek

Weerbericht

Internet – De weersvoorspelling voor de komende dagen en de verwachtingen op langere termijn vindt u op www.meteo.fr

Telefonische informatiedienst – ☎ 3250 (€ 1,35/oproep + € 0,34/min.)

Nuttige adressen

BUREAUS VOOR TOERISME

Regionaal Bureau voor Toerisme (Comité Regional du Tourisme of CRT)

Picardie – 3 r. Vincent-Auriol - 80011 Amiens Cedex 1 - ☎ 03 22 22 33 66 - <http://picardietourisme.com>

Departementaal Bureau voor Toerisme (Comité Départemental du Toerisme of CDT)

Somme – 21 r. Ernest-Cauvin - 80000 Amiens - ☎ 03 22 71 22 71 - www.somme-tourisme.com

📍 De praktische gegevens van de **lokale Bureaus voor Toerisme** staan in de rubriek 'Informatie' bij elke stad in het deel 'De slagvelden verkennen'. U vindt ze ook op www.tourisme.fr.

DE GROTE OORLOG OP HET INTERNET

Documentatie

www.1914-1918-online.net – Een grootscheeps project waaraan meer dan 90 historici uit 21 landen meewerken en dat tot doel heeft een online-encyclopedie te maken over de Eerste Wereldoorlog, die

voor iedereen gratis toegankelijk zal zijn. Interessant is dat de projectleiders Duitse historici zijn en dat de financiering hoofdzakelijk uit Duitsland komt.

www.crid1418.org – Franse site van het *Collectif de recherche international et de débat sur la guerre de 1914-1918*. Getuigenissen, bibliografie, filmografie, kalender van colloquia en andere evenementen rond de Grote Oorlog.

www.guerre1418.fr – Repertorium van talrijke, hoofdzakelijk Frans- en Engelstalige internetsites en andere multimediale bronnen over de Eerste Wereldoorlog.

www.westernfrontassociation.com – Goedgedocumenteerde historische site van de Western Front Association.

www.bbc.co.uk – Documentatiesite van de BBC (zoek bijvoorbeeld op 'World War One' of 'Somme battlefield'): geschiedenis, documenten, kaarten, herdenkingsactiviteiten enzovoort.

www.firstworldwar.com/battles/somme.htm – Engelstalige site, met informatie over de Eerste Wereldoorlog in het algemeen en over de Slag aan de Somme in het bijzonder.

www.somme-1916.com – Uitgebreide Engelstalige site over de slagvelden van de Somme, met informatie die verzameld werd door de Britse militaire geschiedschrijver Paul Reed.

www.1914-1918.net – Historische website over het Britse leger in 1914-1918, de regimenten en eenheden, de veldslagen, de individuele soldaten...

www.ecpad.fr – Video- en fotoarchief van het *Établissement de communication et de production audiovisuelle de la Défense*, ook over de Grote Oorlog.

Herdenkingstoerisme

www.cheminsdememoire.gouv.fr – Site van het Franse ministerie van Defensie over het herdenkingstoerisme (ook in het Engels).

www.1418herdacht.be – Acties en evenementen rond de herdenking van WO I, virtuele tentoonstelling enz.

www.somme14-18.com – Een herdenkingsroute in de streek van de Somme. <http://www.zevisit.com/application/oorlog1418/dagboek1418.html>: 'Dagboek 14-18' is een gratis app die u kunt downloaden via de Appstore en Google Play (in vier talen waaronder Nederlands), en waarmee u vijf belangrijke plaatsen uit de Eerste Wereldoorlog kunt bezoeken, waaronder ook Beaumont-Hamel in de Somme.

www.greatwar.co.uk/somme – Engelstalige site voor bezoekers van het Western Front in het algemeen en van de Somme in het bijzonder.

Honderdste verjaardag

http://centenaire.org – Officiële site in het Frans, Engels en Duits over de 100ste verjaardag van WO I.

www.centenaire-somme.com – Over de 100ste verjaardag van de Eerste Wereldoorlog in de Somme, in het Frans en het Engels. Gelijkaardige website (Frans en Engels) van de stad **Albert**: www.somme-poppy-albert.com.

Begraafplaatsen

Om een van de 14 Duitse, 19 Franse en 410 Britse begraafplaatsen terug te vinden of om meer informatie in te winnen over een bepaalde begraafplaats of gesneuvelde soldaat:

www.memoiredeshommes.sga.defense.gouv.fr – Individuele

fiches van meer dan een miljoen soldaten die sneuvelden in de strijd en daarvoor de vermelding 'Mort pour la France' kregen. U kunt op deze site ook de *Journaux de Marches et Opérations (JMO)*, een soort logboeken van de Franse eenheden, online raadplegen.

www.cwgc.org – Informatie over Britse begraafplaatsen die worden beheerd door de Commonwealth War Graves Commission.

www.volksbund.de – Website van de Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge, de organisatie die de Duitse begraafplaatsen beheert.

INFORMATIE VOOR REIZIGERS MET EEN HANDICAP

In deze gids geeft het symbool plaatsen aan die toegankelijk zijn voor mensen met een beperkte mobiliteit. De mate van toegankelijkheid en de ontvangstmogelijkheden kunnen evenwel sterk verschillen van plaats tot plaats. Daarom is het raadzaam om telefonisch te informeren vooraleer de verplaatsing te maken.

Verenigingen

Association Tourisme et Handicaps – 43 r. Max-Dormoy - 75018 Paris - ☎ 01 44 11 10 41 - www.tourisme-handicaps.org.

Association des paralysés de France (APF) – 17 bd Auguste-Blanqui - 75013 Paris - ☎ 01 40 78 69 00 - **www.apf.asso.fr**.

APF van de Somme – 43 r. Sully - 80000 Amiens - ☎ 03 22 45 75 00. Plaatsen met het label 'Tourisme et Handicap' kunt u terugvinden op de website www.franceguide.com (rubriek 'Nos thématiques').

Het regionaal Bureau voor Toerisme van Picardië heeft een toeristische website gemaakt voor mensen met een beperkte mobiliteit: www.weekend-picardie-handicap.com.

DE GROTE GENERAALS	BLZ. 32
WOORDENLIJST	BLZ. 196

De Grote Oorlog

Voor historici is het moeilijk om een eeuw later uit te leggen waarom Europa en vervolgens een groot deel van de wereld ooit aan deze oorlog zijn begonnen. In de ingewikkelde alchemie van gebeurtenissen die voorafging aan de uitbarsting in de zomer van 1914, wordt meestal een onderscheid gemaakt tussen de oorzaken op lange termijn en de onmiddellijke aanleiding, al lijkt deze opdeling vrij geforceerd, want het was net de verstrengeling van motieven die uiteindelijk de doorslag gaf.

Het ontstaan van de oorlog

DE LONT AAN HET KRUITVAT: EEN MOORD

Op **28 juni 1914** wordt aartshertog Frans-Ferdinand, de troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije, samen met zijn vrouw Sophie vermoord in Sarajevo. Op 31 juli, een maand later, is het lot van de wereld bezegeld. Hoe kan een gewone **Balkancrisis** – zoals Europa er meerdere gekend heeft sinds 1878 – uitgroeien tot een algemeen conflict? De diplomatieke allianties spelen een nefaste rol. Oostenrijk wil afrekenen met het kleine Servië dat al decennia lang voor onrust zorgt aan de zuidoostelijke grens. Servië krijgt echter de volle steun van Rusland, dat zich opwerpt als beschermer van de zuidelijke Slaven. Frankrijk geeft in het kader van de **Triple Entente** garanties aan Rusland, terwijl Duitsland Oostenrijk zijn steun toezegt in naam van de **Drievoudige Alliantie**.

Er zitten nochtans zwakke schakels in deze ketting van allianties. Italië, dat zich meteen aan de zijde van de Duitse en Oostenrijkse keizerrijken

zou moeten scharen, laat het afweten. En het is wachten tot de invasie in België vooraleer de Britten het Frans-Russische bondgenootschap komen versterken. Toch heeft de rigiditeit van de defensieve allianties zeker een rol gespeeld.

De spiraal van oorlogsverklaringen eind juli 1914 is tekenend voor de snelheid waarmee de crisis om zich heen grijpt. Na het Oostenrijks-Hongaarse ultimatum van 23 juli aan Servië **verklaart Oostenrijk-Hongarije Servië de oorlog op 28 juli**, in de hoop het conflict te kunnen beperken tot dit ene land. Rusland mobiliseert echter al op 30 juli en, als antwoord daarop, verklaart Duitsland op 1 augustus de oorlog aan Rusland. De Duitsers hebben aan een pseudobombardement op Karlsruhe genoeg om ook Frankrijk de oorlog te verklaren, op 3 augustus 1914.

In beide kampen bestaan dus gestructureerde allianties, maar er is meer nodig om staatsleiders in een oorlog te doen stappen.

DIEPERLIGGENDE GRONDEN

Dat de bewindvoerders zich zo vlot in een conflict laten betrekken, komt omdat zij ervan overtuigd zijn – overeenkomstig de logica van het

De moord op de troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije en diens vrouw in Sarajevo
Fototeca / Leemage

19de-eeuwse politieke denken – dat een oorlog een geëigend instrument is om internationale geschillen te regelen. De **bewapeningswedloop** van de jaren 1895-1912 was trouwens al een aanwijzing. De publieke opinie accepteert het idee van een oorlog om twee redenen. Om te beginnen heerst er een soort van berustend **fatalisme**: men denkt dat een oorlog onvermijdelijk is geworden nu de internationale spanningen hoog zijn opgelopen door de Marokkaanse crisissen van 1905 en 1911, die het **nationalisme** hebben versterkt. Nog belangrijker in deze kettingreactie van Russische, Oostenrijks-Hongaarse, Duitse en Franse mobilisaties is, dat elke afzonderlijke natie zich bedreigd voelt en **zelfverdediging** dus gewettigd lijkt. De Europese volkeren stemmen in met een defensieve oorlog die zij, al dan niet terecht, als onvermijdelijk beschouwen.

DE AANWEZIGE MACHTEN

Met uitzondering van Servië zijn de tenoren van het conflict de landen die het meest geprofiteerd hebben van de industriële revolutie. Zij behoren

tot de zeer besloten club van wereldheersers, ook al omdat ze immense koloniale territoria controleren. De rijkdommen die ze sinds 1815 hebben vergaard, maken het mogelijk om deze lange, dure oorlog te financieren.

De eerste antagonisten

– In 1913 is **Groot-Brittannië** als industrieland voorbijgestoken door de Verenigde Staten en Duitsland, maar het blijft veruit de grootste economische macht op deze planeet. De inkomsten uit buitenlandse beleggingen compenseren ruimschoots het commerciële deficit. Bovendien regeert Groot-Brittannië over een Empire met 450 miljoen inwoners, terwijl op de Britse eilanden zelf slechts 40 miljoen mensen wonen.

– Met zijn 67 miljoen inwoners is **Duitsland** de grootste industriële macht in Europa. Dat leidt ertoe dat het land nu 'zijn plaats onder de zon' opeist, zoals Wilhelm II het uitdrukt. De keizer steekt van wal met zijn expansionistische Weltpolitiek ('wereldpolitiek') en eist met name meer kolonies.

DE GROTE OORLOG ONDER DE LOEP

Troepenbewegingen

- - - - - Verdedigingslijnen van het Franse leger van 6 tot 13 september
- - - - - Maximale voortgang van de Duitse troepen van 6 tot 13 september

- ➡ Duitse offensieven
- ➡ Franse tegenoffensieven
- ➡ Terugtrekking van de Duitse troepen

Gestabiliseerd front vanaf
13 september 1914

— Frans front

— Duits front

Race naar zee (omtrekkende
bewegingen via het noorden)

→ Franse troepen en BEF

→ Duitse troepen

DE GROTE OORLOG ONDER DE LOEP

– **Frankrijk**, met bijna 40 miljoen inwoners, heeft een eigen identiteit: 'l'exception française', zoals de Fransen het zelf noemen. De industriële revolutie was hier gematigder dan in Engeland en ze verliep trager. Het land kampt bovendien met politieke problemen ten gevolge van de Dreyfusaffaire en van de scheiding tussen kerk en staat (1905).

– **Italië**, dat in 1915 in de oorlog stapt, telt 32 miljoen inwoners. De industriële ontwikkeling van het land blijft heel beperkt, met uitzondering van de streek van Milaan en Turijn.

– **Rusland** heeft 129 miljoen inwoners waarvan bijna 94 miljoen in Europees Rusland. Het land heeft een snelle groei gekend, maar die ging gepaard met heel wat risico's. De industrialisering was er vanaf 1880 heel voortvarend en ze werd nog versneld na de revolutie van 1905. Maar de Russische samenleving, die aan een hoog tempo evolueert, wordt ook verscheurd door deze plotse veranderingen.

Het is een hoogst uitzonderlijke **massaoorlog** die in 1914 losbarst. Nooit eerder zijn zoveel mensen tegen elkaar ten strijde getrokken, zelfs niet tijdens de napoleontische oorlogen.

De verbreding van het conflict

In het intellectuele klimaat van die tijd lijkt het normaal en zelfs logisch dat de bevolking van de kolonies ook haar steentje bijdraagt in het oorlogsgeweld. In het Britse Empire stapten de **dominions** gelijktijdig met Londen in de oorlog. **Canadezen**, die zich zullen onderscheiden in Vimy, maar ook **Indiërs**, **Zuid-Afrikanen**, **Nieuw-Zeelanders** en **Australiërs**, die de zware Dardanellencampagne meemaken of aan het moordende westelijk front vechten. De Duitsers rekruteren Askari's (zwarte soldaten) om in Afrika tegen de Britten te vechten. Ook in Frankrijk wordt in de jaren voor de oorlog al getheoretiseerd over het potentieel van Afrikaanse en Chinese strijdkrachten, onder meer door generaal Mangin. Uiteindelijk

worden 550.000 soldaten uit de Franse kolonies opgeroepen, waarvan er 70.000 zullen sneuvelen: een percentage dat lager ligt dan bij hun medestrijders uit Frankrijk, in tegenstelling tot wat vaak wordt gezegd.

De Europese oorlog evolueert geleidelijk tot een wereldoorlog. In 1915 schaart Italië zich aan de zijde van Frankrijk en Groot-Brittannië, terwijl **Bulgarije** en **Turkije** het andere kamp kiezen. In 1916 engageert ook **Portugal** zich in de Entente. In april 1917 valt de beslissing van de **Verenigde Staten** om het kamp van de geallieerden te komen versterken, met in hun kielzog meerdere Zuid-Amerikaanse landen, die in 1919 dan ook mee mogen aanschuiven aan de tafel van de overwinnaars. Officieel zijn de Amerikanen in de oorlog gestapt om de democratie te verdedigen, maar in feite draaide alles om hun economische belangen, die in het gedrang kwamen door de 'onbeperkte duikbotenoorlog' van de Duitsers vanaf 1 februari 1917.

De grote fasen van het conflict

Wij bespreken hier alleen het westelijk front. Niet omdat de andere fronten onbelangrijk waren, maar gewoon omdat we inhoudelijk zo dicht mogelijk bij de naoorlogse Michelingidsen willen blijven.

DE BEWEGINGSOORLOG

Van augustus tot oktober 1914 is de toeloop groot en de clash immens. De Fransen vallen aan in Lotharingen om zo snel mogelijk de 'verloren provincies' te heroveren. De Duitsers lanceren het **Schlieffenplan** en schenden de Belgische en de Luxemburgse grens. Het gevolg is een 450 km lange gevechtlijn waar hard slag wordt geleverd. Tot 6 september 1914 moeten de Frans-Britse troepen steeds meer terrein prijsgeven. Na het succesvolle tegenoffensief van Joffre in

de Marne blijft het oostelijke deel van het westelijk front stabiel, van de Vogezen tot de Ourcq. Beide tegenstanders proberen vanaf dan de andere te verrassen met een serie omtrekkende bewegingen in het westen, manoeuvres die vaak worden omschreven met de misleidende term **'race naar zee'**. De Noordzee bereiken was nooit een doel op zich, maar het was de laatste hindernis waarop beide tegenstanders stootten in hun pogingen om elkaar te omtrekken via het westen. Eens de zee bereikt, lag de frontlijn muurvast tot maart 1918.

Deze eerste fase, die de **'bewegingsoorlog'** wordt genoemd, was buitengewoon bloedig voor alle betrokken legers. Een voorbeeld: tussen augustus en november 1914 verloor het Franse leger dagelijks zowat 100.000 soldaten, die sneuvelden, gewond raakten of verdwenen. De verliezen aan Duitse zijde waren al even zwaar.

DE LOOPGRAVENOORLOG

De **vaste frontlijn** verandert de oorlog. Het is nu onmogelijk om de vijand te verrassen met omtrekkende bewegingen. Er worden aan beide zijden

loopgraven gegraven, met daartussen een strook niemandsland van soms meerdere kilometers. De enige mogelijke tactiek om terrein te veroveren zijn grote frontale offensieven, ondersteund door de **artillerie**, die een steeds belangrijker rol gaat spelen. De **industrialisering van de oorlog** is begonnen. Op 21 februari 1916 alleen al bestoken de Duitsers tijdens hun aanval op Verdun de Franse linies met een miljoen obussen. In 1918 gebruikt het Franse leger elke dag een hoeveelheid munitie die overeenkomt met wat in 1914 nog de stock voor een heel jaar was. Massavernietigingswapens zoals **oorlogsgas** en vlammenwerpers doen hun intrede. Grote offensieven volgen elkaar op. In 1915 komen die hoofdzakelijk uit Franse hoek (Artois, Woëvre of Champagne). Bij gebrek aan zware artillerie zijn het de infanteristen die zich opofferen om een uitval te doen.

Het **Sommeoffensief van 1916** is een gezamenlijke actie van het Franse en het Britse leger. De Britten wagen een uitval op 1 juli 1916, na dagen voorbereidend artillerievuur, waarvan ze denken dat geen enkele Duitser het heeft overleefd. Een tragische

Een mitrailleur als luchtafweergeschut in de ruïnes van een huis in de Somme

Leemage

De grote generaals

Joseph Jacques Joffre (1852-1931) – Deze ingenieur neemt als lid van het geniekorps deel aan meerdere koloniale veldtochten. Hij wordt generaal in 1901, gaat de genie leiden en zetelt vanaf 1910 in de Conseil supérieur de la guerre ('opperste oorlogsraad'). In 1911 wordt Joffre opperbevelhebber van het Franse leger, dat hij aanvoert in 1914. Na de nederlaag in de Slag der Grenzen in augustus 1914 leidt hij met ijzeren hand de aftocht die voorafgaat aan het tegenoffensief in de Marne. Zijn koppig verzet tegen de inmenging van politici en de mislukte Franse offensieven van 1915 kosten Joffre zijn job. Op 26 december 1916 wordt hij weggepromoveerd tot veldmaarschalk.

Robert Nivelle (1856-1924) – Ook deze man komt uit de polytechnische school. Hij kiest voor de artillerie, wordt kolonel in 1911 en generaal in oktober 1914. Tijdens de Slag om Verdun voert hij het 2de leger aan en onderscheidt hij zich in positieve zin bij de politieke bevelhebbers door zijn minutieuze voorbereiding van lokale tegenoffensieven, waarvan het succes is gebaseerd op de rol van de artillerie. Na het vertrek van Joffre wordt Nivelle op 12 december 1916 opperbevelhebber van de Franse troepen. Hij bereidt het lenteoffensief van april 1917 aan de Chemin des Dames voor. Als dat offensief mislukt, wordt Robert Nivelle vervangen door Philippe Pétain. Nivelle was in de ogen van sommigen een 'beul', voor anderen een zoenoffer.

Philippe Pétain (1856-1951) – Deze cadet van de militaire school van Saint-Cyr kiest voor de infanterie. Hij wordt in 1901 legerinstructeur en leidt vervolgens het 33ste infanterieregiment te Arras, waar hij de jonge Charles de Gaulle onder zich heeft. Eind augustus 1914 wordt hij generaal en in 1915 voert hij het bevel in Artois (Artesië), voor hij tijdens de Duitse aanval op Verdun in februari 1916 het Franse verzet coördineert. Op 17 juni 1917 wordt hij opperbevelhebber van het Franse leger. Hij weet het moreel van de troepen weer op te krikken, na de zware munitie tijdens de lente. Zijn reputatie als een generaal die zijn mannen spaarde en als redder van Verdun maakte van Pétain een belangrijke figuur tijdens het interbellum en in 1940.

Ferdinand Foch (1851-1929) – Deze man uit de polytechnische school is artillerist en fervent katholiek. Hij komt, na diverse functies als bevelhebber, aan het hoofd van de École Supérieure de Guerre. Bij het begin van de oorlog is hij commandant van het 20ste legerkorps en neemt hij deel aan de Slag der Grenzen. Hij voert tijdens de Slag bij de Marne het bevel over het centrale deel van het Franse front en hij biedt met succes weerstand in de moerasen van Saint-Gond. Foch krijgt op 26 maart 1918 tijdens de conferentie van Doullens het opperbevel over de geallieerde legers en hij legt de Duitsers op 11 november 1918 de voorwaarden op voor de wapenstilstand.

Helmuth von Moltke, alias 'de Jonge' (1848-1916) – Deze neef van de chef-staf van 1870 wordt in 1891 adjudant van Wilhelm II. In 1906 krijgt hij het bevel over de keizerlijke troepen. Hij drukt ongelukkige aanpassingen door van het Schlieffenplan, dat voorziet in de aanval op België en Frankrijk. Na de nederlaag in de Slag bij de Marne wordt hij aan de kant gezet.

Erich von Falkenhayn (1861-1922) – Deze officier doet een tijd dienst in de overzeese gebieden en wordt in 1913 minister van Oorlog van Pruisen. Nadat von Moltke in ongenade is gevallen, volgt von Falkenhayn hem op 14 september 1914 op als aanvoerder van het keizerlijke leger. In december 1915 kiest hij voor een massale aanval op de Fransen in de streek van Verdun. Na zijn nederlaag wordt hem in augustus 1916 het opperbevel ontnomen; hij voert nog wel de Duitse troepen aan in Roemenië en tegen Rusland.

vergissing. De Duitsers, die zich hebben teruggetrokken achter hun tweede verdedigingslinie, slaan bloedige bressen in de Britse aanvalstroepen en men zegt dat sommige Duitse schutters hun tranen niet konden bedwingen bij dit gemakkelijke bloedbad. En toch, ondanks de gruwel van de loopgravenoorlog, en dan vooral van de niet-aflatende bombardementen en artillerieaanvalen door de vijand, is deze vorm van oorlog voeren minder bloedig dan een bewegingsoorlog, al denkt men meestal het tegenovergestelde.

In 1916 zijn het de Duitsers die proberen door te breken in Verdun. De **slag om Verdun** is een echte 'oorlog binnen de oorlog'. Dit Frans-Duitse duel bij uitstek sleept in totaal 300 dagen aan en de gevechten zijn ongemeen hevig, wat verklaart waarom deze 'slag' in het Franse collectieve geheugen symbool staat voor de hele Eerste Wereldoorlog.

Het Franse offensief van Robert Nivelle om de **Chemin des Dames** te heroveren is een mislukking. Aan de vooravond van het offensief is het moreel van de Franse troepen nog opperbest: veel soldaten denken dat hun aanval de Duitsers de 'genadeslag' zal geven. De nederlaag leidt tot het ontslag van Robert Nivelle en tot zware munitie in het Franse leger.

TERUG NAAR DE BEWEGINGSOORLOG

De Duitsers slagen er in de lente van 1918 dan toch in om een '**doorbraak**' te forceren. Zij weten dat de deelname van de Amerikanen onvermijdelijk is en zij willen van hun tijdelijke overwicht na het beëindigen van de gevechten aan het oostfront (nu bolsjewistisch Rusland verstek liet gaan) profiteren om de oorlog te winnen voor de **yanks** massaal arriveren. Zij rukken opnieuw op tot op 70 km van Parijs, maar eens zo ver zijn de Duitse troepen uitgeput en ze blijven steken. Vanaf midden juli 1918 zijn de geal-

lieerden weer helemaal aan zet, onder het bevel van Ferdinand Foch. De Duitsers trekken zich terug, maar op de vlucht slaan doen ze niet: de laatste gevechten voor de **wapenstilstand van 11 november 1918** spelen zich nog af op Frans grondgebied.

HET EINDE VAN HET CONFLICT

Na zeven maanden onderhandelen en meerdere dreigementen van de geallieerden om de gevechten te hervatten als de Duitsers niet ingaan op hun eisen, zet het **Verdrag van Versailles in juni 1919** een punt achter de oorlog. En toch draagt dit vredesverdrag voor velen al de kiem van een volgend conflict.

De kwestie van de Duitse minderheden in gebieden die nu aan de geallieerden toekomen, is slecht geregeld. En de financiële lasten die de overwinnaars -vooral de Belgen en de Fransen- op de schouders van de verliezers leggen, zijn veel te zwaar.

De verantwoordelijkheid voor de oorlog wordt helemaal in de schoenen van de Duitsers geschoven, een simplistische visie die bij de verliezers een vruchtbare bodem vormt voor wraakgevoelens.

De oorlogswapens en hun gebruik

De Grote Oorlog is onmiskenbaar een keerpunt inzake het register van oorlogswapens en hun gebruik. In 1918 verlopen de gevechten totaal anders dan in 1914.

DE SOLDATENUITRUSTING

In 1914 dragen de Franse soldaten nog een marineblauwe kapotjas en een rode broek, net als in 1870. De kamerleden hebben zich voor de oorlog verzet tegen een kakiuniform.

Het geweer van het type **Lebel 1886/93** is een sterk en precies wapen maar het laadsysteem is traag. In 1915 krijgen de infanteristen een **grijsblauw**

AUX
MORTS

THEIR SACRIFICE OUR INSPIRATION

FLANDERS

FRANCE

Het Frans-Britse offensief van 1916 **1**

Michelinkaart 301 – Somme (80)

▶ **PÉRONNE EN DE FRANSE ZONE**

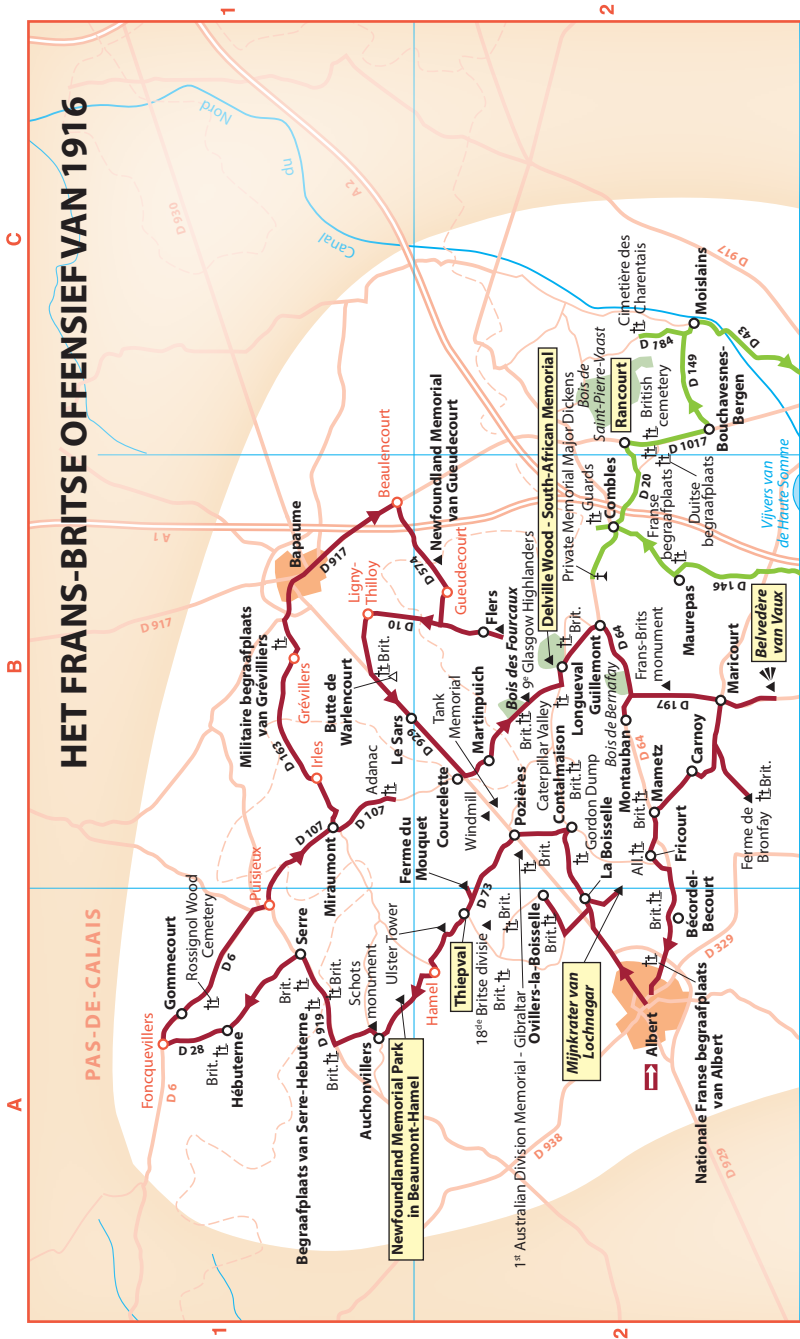
62

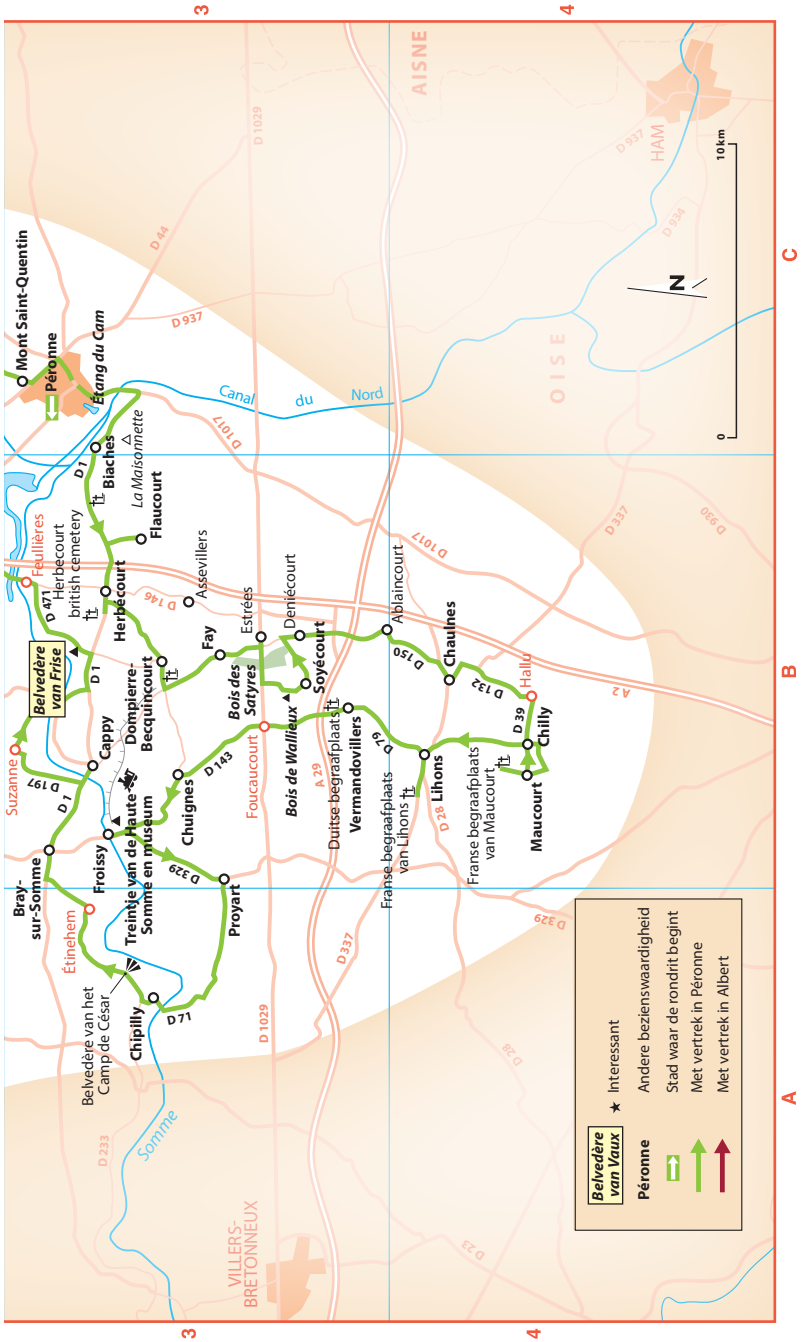
25 km verder naar het noordwesten:

▶ **ALBERT EN DE BRITSE ZONE**

86

HET FRANS-BRITSE OFFENSIEF VAN 1916

1 juli 1916, de 'First day on the Somme'

De eerste dag van het Frans-Britse offensief staat op zich al symbool voor de Britse tragedie van de Somme. In de lente van 1916 wordt de operatie al druk voorbereid.

Dagelijks worden tonnen materieel aangevoerd om een aanvalsplan uit te voeren dat voorziet in een stortregen van artillerie, die nog heviger moet worden dan in Verdun. Gedurende zes dagen zullen 1500 artilleriewapens van uiteenlopend kaliber miljoenen obussen afschieten, terwijl Franse en Britse troepen samenstromen in de buurt van het front.

HET DUITSE LEGER IS GOED BESCHUT

In het luchtruim zijn de geallieerden heer en meester, de Duitse *Drachen* (luchtballonnen) zijn neergehaald. Op 28 juni maakt het slechte weer elke observatie onmogelijk en de aanval moet 48 uur worden uitgesteld, tot 1 juli. Tegenover de Britten liggen 8 Duitse divisies, dat is nauwelijks meer dan een derde van de Britse troepensterkte. De eerste Duitse loopgraven zijn vernield door de geallieerde artillerie, maar de meeste schuilplaatsen, die tot **12 m onder de grond** liggen, zijn intact gebleven. Fritz von Below heeft immense ondergrondse tunnelstelsels laten aanleggen, die voorzien zijn van elektriciteit.

'OVER THE TOP'

Op 1 juli 1916 wordt, na een rustige nacht, een ultieme beschieting uitgevoerd om 6.30 u in de ochtend, in een poging om hetgeen nog overschiet van de Duitse loopgraven, te vernietigen. Tunnels vol explosieven die onder Duitse stellingen zijn gegraven, worden tot ontploffing gebracht. 17 gigantische explosies doen de grond enkele minuten beven, voor de infanterie overgaat tot de aanval. Om 7.30 u stipt weerklinken overal fluitsignalen. In de Britse loopgraven, waar zwaarbeladen tommy's zich verdringen, is dit het sein voor de aanval. De soldaten komen uit de loopgraven en gaan 'over the top'. De vijandige linies zijn zagezegd vernield en de mannen steken te voet het *no man's land* over, volgens precieze instructies. Ze lopen echter al snel vast op prikkeldraadversperringen, die weinig hebben geleden onder de regen van Britse shrapnels. Als bovendien tientallen machinegeweren beginnen te schieten, is de verrassing compleet. De Duitsers zijn uit hun schuilplaatsen gekomen en hebben alle tijd om hun maxims op te stellen en het vuur te openen op de golf van Britse infanteristen. De legende zal later zeggen dat de Duitse mitrailleurs vastgeketend waren aan hun wapen. De Britse soldaten sneuvelen bij bosjes, hun lichamen stapelen zich op op een smalle strook grond. De medische diensten zijn onderbemand en de zeldzame hulpposten kunnen de situatie niet aan.

EEN NEDERLAAG DIE NA ENKELE MINUTEN BEZEGELD IS

Om 7.36 u, zes minuten na het begin van de aanval, zijn al 30.000 mannen buiten strijd gesteld, gedood of gewond. In het noorden van de Britse zone is de mislukking compleet: van Gommecourt tot Thiepval, via Serre, wordt niet de minste terreinwinst geboekt. De 36ste divisie uit Ulster slaagt erin een bres te slaan in de vijandige linies, maar moet zich nog diezelfde dag terugtrekken omdat de soldaten beschoten worden door hun eigen artillerie en niet de

minste steun krijgen. In Ovillers en La Boisselle zijn de verliezen enorm. De Duitse defensieposten op de hoogte van Thiepval beletten elke voortgang. Verder naar het zuiden boekt de rechtervleugel toch een beetje terreinwinst, ten koste van zware verliezen: Fricourt, Mametz en Carnoy worden ingenomen door de geallieerden. Nog verder zuidwaarts contrasteren de Franse successen met het schrijnende fiasco in het noorden. De Duitse defensie is duidelijk minder sterk in de zone waar de Fransen opereren.

DE FRANSEN DOEN HET BETER

De Franse artillerie, en dan vooral de zware artillerie, blijkt efficiënt. De Franse aanval begint twee uur na die van de Britten en de Duitse defensie wordt verrast. Het koloniale korps, dat in de voorste linies vecht, lijkt meer ervaring te hebben dan de Britten. De soldaten maken 3 km voortgang in de richting van Péronne. Maar het Franse offensief is van ondergeschikt belang ten opzichte van de Britse aanval in het noorden. Het kleine Franse succes laat niet toe het eindresultaat van deze eerste dag om te buigen. De balans van het Frans-Britse offensief is verschrikkelijk: **57.400 Britse soldaten** zijn gedood, gewond of gevangengenomen. De Duitse verliezen zijn veel kleiner, hoogstens 6000 mannen. Deze **'black saturday'** is de somberste dag in de Britse militaire geschiedenis.

HET EINDE VAN DE 'PALS BATTALIONS'

De impact op de publieke opinie is enorm: hele bataljons vrijwilligers van het nieuwe Kitchener's Army zijn uitgeroeid. De 'pals battalions' (groepen vrienden die samen dienst hadden genomen) zijn nagenoeg verdwenen, waardoor hele wijken en dorpen hun mannelijke bevolking verliezen. Die fatale 1ste juli staat voor altijd in het Britse collectieve geheugen gegrift. In de Somme vindt elk jaar op 1 juli een herdenking plaats bij de mijnkrater van **La Boisselle**, om 7.28 u, het tijdstip waarop de mijn ontplofte. Andere ceremonies volgen in de loop van de dag, in **Thiepval**, in de **Ulster Tower**, in het Newfoundland Park in **Beaumont-Hamel**, in **Fricourt**, om te eindigen in **Albert**, om 19.30 u.

Britse soldaten klaar voor actie

Péronne en de Franse zone

7981 inwoners (Péronnais) - Somme (80)

ADRESBOEKJE BLZ. 85

INLICHTINGEN

Office de tourisme – 16 pl. André-Audinot - 80200 Péronne - ☎ 03 22 84 42 38 - www.hautesomme-tourisme.com - juli-aug. : 9.00-12.30 u, 13.30-18.30 u, zo. 10.00-12.00 u, 14.00-17.00 u; april-juni en sept.-okt. : dag. behalve zo., 10.00-12.00 u, 14.00-18.00 u; de rest van het jaar : dag. behalve zo., 10.00-12.00 u, 14.00-17.00 u, vr. 10.00-12.00 u, 14.00-18.00 u; download gratis de audiogids van het Circuit du Souvenir op www.somme14-18.com.

SITUERING

Kaart blz. 58, C3 – Michelinkaart 301, K8. Tussen Amiens en Saint-Quentin, bereikbaar via de D 1029, en dan de D 1017 of de D 44.

AANRADERS

Historial de la Grande Guerre en zijn etsen van Otto Dix.

PLANNING

Trek een dag uit voor de rondrit; in de Sommevallei, tussen Chipilly en Suzanne, zijn er plekjes die uitnodigen tot een pauze bij het water.

Péronne, een stad die geschiedenis heeft gemaakt. Is het door haar strategische ligging aan de samenvloeiing van de Cologne en de Somme? Hoe dan ook, van in de tijd van de Vikingen tot in de wereldoorlogen werd de oude vestingstad meerdere keren belegerd en verwoest. Ze blonk ook herhaaldelijk uit door haar moed. Péronne betaalde in 1914-1918 een zware tol. Een modern museum toont het dagelijkse leven van de bevolking tijdens de Grote Oorlog.

EEN BEWOGEN GESCHIEDENIS

Tijdens de middeleeuwen komt de stad in handen van de hertogen van Vermandois en daarna van Filips de Goede, hertog van Bourgondië. In 1438 vindt in het kasteel een **beroemd gesprek** plaats. **Lodewijk XI** wordt hier gevangengehouden door Karel de Stoute, die hem dwingt een verdrag te tekenen tegen Luik. Bij de dood van Karel wordt Péronne bij Frankrijk gevoegd, maar in 1536 volgt een **belegering door de Spanjaarden**, aangevoerd door keizer Karel. De stad houdt stand dankzij Catherine de Poix, alias Marie Fouré, de heldin van het verzet in Péronne. In 1870 wordt de stad opnieuw belegerd, gedurende 13 dagen; als de Pruisen de stad binnendringen, gaat dat gepaard met grote verwoestingen.

Op **28 augustus 1914** raken de Duitsers voor het eerst tot in Péronne, maar ze worden verjaagd door de Franse cavalerie. Op 23 september bezetten de Beiers van het 1ste legerkorps de stad, en ze zullen blijven tot 1917. Tijdens de **bezetting** krijgt de bevolking het hard te verduren. Begin juli 1916 wordt iedereen onder dwang geëvacueerd. Péronne wordt hevig bestookt door Franse en de Britse artillerie en volledig verwoest tijdens de Duitse terugtocht in 1917. Wegen en bruggen worden opgeblazen, huizen en monumenten vernield. In maart 1918 bezet het Ilde leger van Von der Marwitz eens te meer Péronne. De inname van de Mont Saint-Quentin door de Australiërs op **1 september 1918** luidt de definitieve bevrijding in.

Historial van Péronne: tentoonstelling van oorlogsmaterieel met vooraan een *Minenwerfer*
A. de Valroger / Michelin

1

Péronne verkennen

★★ HISTORIAL DE PÉRONNE

Kasteel van Péronne - pl. André-Audinot - ☎ 03 22 83 14 18 - www.historical.org - 1 april-30 nov.: 10.00-18.00 u; 1 dec. -31 maart: 9.30-17.00 u - gesl. wo. (behalve feestd. en 15 juni-15 sept.) en half dec.-half jan. - € 7,50 (6-18 jaar € 3,80), korting mogelijk in combinatie met de musea van Ieper, Gent, Albert en The Dragon's Cave in de Aisne. Het middeleeuwse gedeelte is gratis.

Het oorlogsmuseum van Péronne werd 20 jaar geleden geopend. Het biedt een culturele visie op de Grote Oorlog en zet Frankrijk, Groot-Brittannië en Duitsland in perspectief. De collecties worden momenteel geactualiseerd, en dan vooral de technische hulpmiddelen bij het bezoek (apps, interactieve schermen enz). Er worden ook drie nieuwe ruimten ingericht, waarvan een over de geschiedenis van het kasteel zelf. De bevrijding van de stad door de Australische soldaten en de geschiedenis van de Slag van de Mont-Saint-Quentin worden opnieuw beschreven, en het oorlogsmaterieel wordt 'vernieuwd'.

Het bezoek begint bij de expressionistische schilder Otto Dix, die er als geen andere kunstenaar in slaagde zijn belevenissen in de loopgraven om te zetten in ongeveer vijftig ongewoon intense etsen. Vervolgens maakt de bezoeker kennis met de toestand in Europa en de rest van de wereld net voor de oorlog, voor het bezoek aan de collecties. Volledige uitrustingen van soldaten van alle legers worden getoond in een decor van loopgraven. In een audiovisuele zaal is een film te zien over het verloop van de operaties. Het bezoek eindigt in de ruimten over de naoorlogse periode. Voor de honderdste verjaardag worden extra tijdelijke tentoonstellingen georganiseerd rond volgende thema's: oorlogsgeluiden en -muziek (2014), fysieke en psychologische oorlogstrauma's (2015), schrijvers over de Slag aan de Somme (2016).

EEN REUSACHTIGE VLAMMENWERPER IN MAMETZ

Vlakbij, op de heuvel achter het Devonshire Cemetery, vonden Britse onderzoekers in 2010 de resten van een reusachtige Britse vlammenwerper. Het toestel werd ontworpen door ingenieur Livens. Het 17 m lange en meer dan 2 ton zware tuig werd in zijn geheel begraven in een tunnel. Dankzij een ingenieus druksysteem wierp de spuitmond, die boven de grond uitstak, vlammen die meer dan 50 m ver reikten. Van dit geheime wapen werden slechts vier exemplaren gemaakt.

Neem in het dorp Mametz de C4 en volg het bord naar het **Welsh Memorial**. De weg leidt langs het bos van Mametz, en volgt de voortgang van de Britse eenheden begin juli 1916, tot bij de indrukwekkende **Welsh Dragon**, het monument voor de 38th Welsh Division, dat werd opgericht in 1987. De draak richt haar vlammenwerpende muil naar het bos dat in handen was van de vijand en waar 4000 Welshmen het leven lieten tussen 7 en 11 juli.

Nog in het bos van Mametz bleek op 4 juli de heldenmoed van Siegfried Sassoon, een beroemde dichter en lid van het 1ste bataljon van de Royal Welch Fusiliers, die hiervoor het Military Cross kreeg.

Keer terug naar de D64 en rijd naar Fricourt.

Fricourt B2

Links van de hoofdweg loopt een kleine, hellende weg tussen twee bossen door: het 'Duitse bos' en het 'Franse bos'. Hier werd al vanaf het begin van de oorlog gevochten. In de bossen, die nog getekend zijn door de beschietingen (ook tijdens de Tweede Wereldoorlog, want in 1940 stond op de heuveltop een luchtafweerbatterij opgesteld), ligt een privégraf, dat van François Henri Thomassin van het 26ste Franse infanterieregiment, die de dood vond in september 1914. Fricourt, aan de overzijde van de weg, is een van de vele dorpen die door de Duitsers werden versterkt. 200 m ten westen van het dorp, bij het kleine **Fricourt New Military Cemetery**, ligt de **site du Tambour** (*vrij toegankelijk*), waar op 1 juli 1916 drie mijnen ontploften onder de Duitse linies. Na 36 uren van gevechten kon het dorp worden ingenomen: 1500 Duitsers werden gevangengenomen. Een straat werd genoemd naar Major Raper, die op 2 juli werd gedood en begraven ligt op het Fricourt Bray Road Cemetery, in het centrum van het dorp.

Aan de rand van het dorp, langs de D147, ligt de **Duitse begraafplaats van Fricourt**, een van de drukst bezochte in de Somme. De begraafplaats werd na de oorlog aangelegd en groepeerde meer dan 17.000 Duitse soldaten, waarvan 12.000 in vier massagraven achterin. Op de meeste zwarte kruisen staan vier namen. Er zijn ook Joodse zerken. Aan beide zijden van de massagraven liggen twee betonblokken: het zijn de sokkels van standbeelden die nooit werden gemaakt. Hitler, die in 1916 in de Somme had gevochten en in 1940 terugkwam naar Fricourt, vroeg nazibeeldhouwer Arno Breker om de beelden te schetsen, maar de ontwerpen werden nooit uitgevoerd.

Ook de Rode Baron, Manfred Von Richtoffen, lag begraven in Fricourt, tot zijn broer Bolko in 1925 betaalde om het lichaam te laten repatriëren naar Berlijn.

Bécordel-Becourt A2

Op het **Dartmoor Cemetery** ligt het graf van luitenant Henri Webber, die op 21 juli 1916 gedood werd door een obus. Hij was 68 jaar: voor zover bekend de oudste Britse soldaat die sneuvelde tijdens de Grote Oorlog. Zijn drie zonen vochten ook mee, maar hebben het overleefd. *Volg de D938 naar Albert.*

ADRESBOEKJE VAN ALBERT

BEZICHTIGING

Champs de bataille de la Somme – ☎ 03 22 75 16 42 - www.somme14-18.com of www.paysduquelicot.com. De audiogids van het Circuit du Souvenir kunt u downloaden op de (Franstalige) site, de MP3 is te koop bij het Bureau voor Toerisme en op toeristische plaatsen (€ 18).

OVERNACHTEN

WAT MEER LUXE

Hôtel de La Basilique – 3-5 r. Gambetta - ☎ 03 22 75 04 71 - www.hoteldelabasilique.fr - *gesl.* 3 weken in aug., zo. avond en ma. - 10 kamers € 86/96 - ☎ € 8. De zoon des huizes heeft het hotel enkele jaren geleden overgenomen en de 10 kamers opgefrist. Ze blijven eenvoudig, maar comfortabel (verdeeld over 2 verdiepingen). Aantrekkelijk restaurant met enkele visspecialiteiten, zoals gerookte paling met toast.

UIT ETEN

GOEDKOOP

In de buurt

La Taverne du Cochon Salé – R. Albert - 80300 Authuille - 6 km ten noorden van Albert via de D50 en de D151 - ☎ 03 22 75 46 14 - *gesl.* 16 aug.-6 sept., 26 dec.-11 jan., zo. avond, ma. en di. - ♿ - 📺 - lunchformule € 12 - € 23/28. Je eet er, je drinkt er, je voelt je er goed... Dat is het devies van dit restaurant dat in 2006 werd overgenomen door twee vaste klanten, M. Becquart aan het fornuis en M. Cauchefer in de zaal. Met zo'n naam ontbreekt varkensvlees natuurlijk niet op het menu, in alle vormen. Probeer ook de 'gâteau

battu' (een soort brioche) met foie gras.

EEN HAPJE TUSSENDOR

Le Hygge – 29 pl. d'Armes (tegenover de basiliek) - 80300 Albert - lunchgerecht € 9. Salades, dagschotels en streekgerechten (*ficelle picarde*, quiche met maroilles). Goede en snelle service.

Le Tommy – 91 rte d'Albert - 80300 Pozières - ☎ 03 22 74 82 84 - www.letommy.com. Dit café is een echt instituut met zijn museum (niet gratis) en zijn (nieuwaangelegde) loopgraven in de tuin.

Old Blighty Tea room – 1 r. G.-Cuvillier - 80300 La Boisselle - ☎ 03 22 64 09 16 - <http://oldblightysomme.com> - *geopend do.-ma. 10.30-17.00 u, di. 12.00-16.00 u.* Deze pub wordt gerund door een stel Engelsen die al lang in de Somme wonen. Zij serveren typisch Engelse, kleine gerechten. Ook tearoom en klein museum.

Ocean's Villa/Avril Williams Guest House – 10 r. Delattre - 80560 Auchonvillers - ☎ 03 22 76 23 66 - www.avrilwilliams.com. Avril Williams, een van de eerste Britse expats in de Somme, runt een restaurant met museum, dat vergelijkbaar is met *Le Tommy*. Bezoek de originele kelder met inscripties uit 1916.

SPORT EN ONTSPANNING

In de buurt

👤 **Aéro-club d'Albert-Méaulte** – 33 r. Tien-Tsin - 80300 Méaulte - ☎ 03 22 75 34 24 - <http://aeroclubalbert.perso.sfr.fr> - € 25 (-8 jaar € 13) *luchtdoop (15 min.)*. Deze vliegclub biedt 3 circuits aan om de slagvelden te verkennen.